

३२. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

२×४=८

(क) तलका चारओटा जटिल वाक्यलाई आठओटा सरल वाक्यमा परिवर्तन गर्नु होस् :

पृथ्वीको तापक्रम बढ्दा हिउँ पगलन्छ । पगलेको पानी सागर महासागरमा थपिई सामुद्रिक पानीको सतह बढ्छ । यसबाट सामुद्रिक तटका जमिनहरू डुबी ती देशको अस्तित्व नै समाप्त हुन्छ । अर्कातर्फ बाँध, नहर, कुलो आदि भत्केर पानीको ठुलो सङ्कट हुन्छ ।

[प्र. नं. ८(क), २०७० 'C']

- उत्तर: १. पृथ्वीको ताप बढ्छ ।
२. हिउँ पगलन्छ ।
३. पगलेको पानी महासागरमा थपिन्छ ।
४. सामुद्रिक पानीको सतह बढ्छ ।
५. सामुद्रिक तटका जमिनहरू डुब्छन् ।
६. देशको अस्तित्व नै समाप्त हुन्छ ।
७. बाँध, नहर, कुलो आदि भत्कन्छ ।
८. पानीको ठुलो सङ्कट हुन्छ ।

(ख) आवश्यक कुरा थपघट गरेर तलका वाक्यहरूलाई वाच्य परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नु होस् :

यसपालिको दसैँमा घर गइयो । बुबाआमासँग टीका लगाइयो । मिठा मिठा खाने कुरा खाइयो । गाउँघरका साथीभाइसँग भेटघाट गरियो । स्कूलको सांस्कृतिक कार्यक्रममा सहभागी पनि भइयो । केही दिन गाउँमै बसी रमाइलो गरियो । थोरै दिन भए पनि आफन्त र इष्टमित्रसँग बस्न पाइयो । त्यसपछि टिकट काटेर सहर फर्कियो ।

[प्र. नं. ८(ख), २०७० 'C']

उत्तर: यसपालिको दसैँमा म घर गएँ । मैले बुबाआमासँग टीका लगाएँ । मैले मिठा मिठा खाने कुरा खाएँ । मैले गाउँघरका साथीभाइसँग भेट गरें । म स्कूलको सांस्कृतिक कार्यक्रममा सहभागी पनि भएँ । मैले केही दिन गाउँमै बसी रमाइलो गरें । थोरै दिन भए पनि म आफन्त र इष्टमित्रसँग बस्न पाएँ । त्यसपछि म टिकट काटेर सहर फर्कें ।

(ग) तलका अनुच्छेदका वाक्यहरूलाई करण भए अकरण र अकरण भए करणमा परिवर्तन गर्नु होस् :

रमाको डाक्टर बन्ने चाहना छैन । ऊ मिहिनेत गरेर पढ्छ । ऊसँग प्रशस्त पैसा पनि छ । भएको पैसाको सदुपयोग गरेकी छैन । उसका बाबुआमा खुसी छैनन् । उसलाई धेरैजसो गाली गर्छन् । ऊ भनक्क रिसाउँछे । बाबुआमा दुखी छन् ।

[प्र. नं. ८(ग), २०७० 'C']

उत्तर: रमाको डाक्टर बन्ने चाहना छ । ऊ मिहिनेत गरेर पढ्छे । ऊसँग कति पनि पैसा छैन । भएको पैसाको सदुपयोगी गरेकी छ । उसका बाबुआमा खुसी छन् । उसलाई कहिल्यै गाली गर्दैनन् । ऊ भनक्क रिसाउँदैन । बाबुआमा दुःखी छैनन् ।

३३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

५

(क) उच्चारण स्थान र प्रयत्नका आधारमा तलका वर्णलाई चिनाउनु होस्:

घ, ठ, म, व, स

[प्र. नं. ९(क), २०७० 'D']

उत्तर: उच्चारण स्थान

प्रयत्न

घ = कण्ठ्य

स्पर्शी

ठ = तालु दन्तमूलीय/वर्त्य

स्पर्शी

म = ओष्ठ्य

नासिक्य

व = ओष्ठ्य

अर्द्धस्वर/अन्तःस्थ

स = दन्तमूलीय/वर्त्य

सङ्घर्षी

(ख) तल दिइएका शब्दको अक्षर संरचना र सङ्ख्या देखाउनु होस्:

[प्र. नं. १(ख), २०७० 'D']

काम, उत्साहित, औपचारिक, पण्डित, शिक्षा

उत्तर:

शब्द काम	उच्चारण काम्	अक्षर संरचना क, आ, म् (व्यस्वव्य)	अक्षर सङ्ख्या एक अक्षर
उत्साहित	उत्+सा+हित्	उत्, स्आ, हइत्, (स्वव्य, व्यस्व, व्यस्वव्य)	तीन अक्षर
औपचारिक	औ+प+चा+रिक्	अउ, प्आ, च्आ, र्इक् (स्व, व्यस्व, व्यस्व, व्यस्वव्य)	चार अक्षर
पण्डित	पन् (ण्) + डित्	पअन्, इइत् (व्यस्वव्य, व्यस्वव्य)	दुई अक्षर
शिक्षा	सिक् + छ्या	सूइक्, छ्या (व्यस्वव्य, व्यस्वव्य)	दुई अक्षर

३४. शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नु होस् :

मिरमिरे उज्यालो भयेको थियो । गुमाने लाई खोजदै आशामरु आइ पुग्यो । एकाबिहानै आशामरुलाई देखेर गुमानेले भन्यो कति कामलाई उकालो लाग्यो साहू ?

[प्र. नं. २, २०७० 'D']

उत्तर: मिरमिरे उज्यालो भएको थियो । गुमानेलाई खोज्दै आशामरु आइपुग्यो । एकाबिहानै आशामरुलाई देखेर गुमानेले भन्यो - "कति कामलाई उकालो लाग्यो साहू ?"

३५. तलका अनुच्छेदमा रेखाङ्कित पदहरूको शब्दवर्ग पहिचान गरी लेख्नु होस् :

हामी मुग्ध भएर त्यो नौलो अनन्तमा छिन्न छिन्नमा रूप बदल्दै हावाको गतिसँग यता र उता खेल्ने, कपासका फुलहरू छरिए भैं फाटफुट बादलका टुक्राहरूलाई हेर्न थाल्थ्यौं ।

[प्र. नं. ३, २०७० 'D']

उत्तर: हामी = सर्वनाम

नौलो = विशेषण

रूप = नाम

सँग = नामयोगी

र = संयोजक

हेर्न = क्रियायोगी

३६. तलको अनुच्छेदबाट दुई दुई ओटा तत्सम र आगन्तुक शब्द खोजी लेख्नु होस् :

सरकारले गर्दै आएको लोडसेडिङ विद्यार्थीका लागि बढी घातक सिद्ध भएको छ । राम्ररी पढेर भविष्यमा देशका लागि हाइड्रो पावरको विकास गर्ने उनीहरूको सपना त्यति सजिलै पुरा होला जस्तो लाग्दैन ।

[प्र. नं. ४, २०७० 'D']

उत्तर: तत्सम शब्द

आगन्तुक शब्द

घातक

लोडसेडिङ

भविष्य

हाइड्रोपावर

३७. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

२×३=६

(क) तलको अनुच्छेदबाट तिन ओटा उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द र तिन ओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी लेख्नु होस् :

[प्र. नं. ५(क), २०७० 'D']

यस संसारमा थरी थरीका मानिस छन् । कतै असल, स्वावलम्बी, शिक्षित र बुद्धिमान् मानिस भेटिन्छन् भने कतै वेइमान, फटाहा, नालायक र बिक्रामे मानिस पनि भेटिन्छन् ।

उत्तर: उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द

प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द

संसार

स्वावलम्बी

वेइमान

शिक्षित

नालायक

बुद्धिमान्

(ख) तलको अनुच्छेदबाट तिन समस्त शब्द र तिन द्वित्व शब्द खोजी समस्त शब्दलाई विग्रह गर्नु होस् र द्वित्व शब्दमा दोहोरिएका अंश छुट्ट्याउनु होस् :
घरायसी विवादलाई लिएर भैँभगडा त घरघरमै हुने गरेको पाइन्छ । चौबाटोमै आआफना घरका समस्यालाई लिएर कुल घरानको मान मर्यादा बिर्सी इज्जत सिज्जत फ्याँक्ने दाजुभाइहरू गोबरगणेश नै हुन् । [प्र. नं. ५(ख), २०७० 'D']

उत्तर: समस्त शब्द

विग्रह

चौबाटो

चारओटा बाटाको समूह

दाजुभाइ

दाजु र भाइ

गोबरगणेश

गोबर जस्तो गणेश जो

द्वित्व शब्द

भैँभगडा

= भगडा

घरघर

= घर

आआफना

= आफना

(ग) तलको अनुच्छेदबाट छ ओटा सन्धियुक्त व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी तिनको सन्धि विच्छेद गर्नु होस् :

लोकतान्त्रिक व्यवस्था आइ सकेपछि पनि नेपाली जनताले आफ्नो मनोरथ पुरा गर्न पाएका छैनन् । अशिक्षा, चोरी, भ्रष्टाचार, अत्याचार आदिका मारमा नराम्रोसँग पिल्सि रहेका छन् । कमाइ गर्ने वातावरण छैन । असुरक्षा पनि दिनदिनै बढ्दो छ तर पनि जनता चुपचाप बसेका छन् । लोकतन्त्रले जनताको अनुहार हँसिलो पार्ना भन्ने कुरा पनि गुफै रहेछ भन्ने पनि छन् । खै, यस्तै परिस्थिति रहि रहने हो भने नेपालीहरूले धैर्य गर्न सक्ने अवस्था पनि के रहला ?

[प्र. नं. ५(ग), २०७० 'D']

उत्तर: मनोरथ = मनस् + रथ

भ्रष्टाचार = भ्रष्ट + आचार

अत्याचार = अति + आचार

कमाइ = काम + आइ

हँसिलो = हाँस + इलो

धैर्य = धीर + य

३८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

५

(क) तलका वाक्यहरूलाई आवश्यक सुधार सहित स्त्रीलिङ्गमा परिवर्तन गर्नु होस्:

ऊ डोटीमा जन्मिएको हो । उसले त्यहाँ पाँच कक्षासम्म पढेको थियो । ऊ अहिले राजधानी काठमाडौँमा कक्षा एघारमा पढ्दै छ । उसले होटेल व्यवस्थापन विषय लिएर पढेको छ । ऊ नेपालकै पाँच तारे होटेलमा काम गर्ने सुरमा छ ।

[प्र. नं. ६(क), २०७० 'D']

उत्तर: ऊ डोटीमा जन्मिएकी हो । उसले त्यहाँ पाँच कक्षासम्म पढेकी थिई । ऊ अहिले राजधानी काठमाडौँमा कक्षा एघारमा पढ्दै छे । उसले होटेल व्यवस्थापन विषय लिएर पढेकी छे । ऊ नेपालकै पाँच तारे होटेलमा काम गर्ने सुरमा छे ।

(ख) तलका वाक्यहरूलाई आवश्यक सुधार सहित एक वचनबाट बहुवचनमा परिवर्तन गर्नु होस् :

तँ विदेश जान्छस् । त्यहाँ तँले राम्रो काम पाउँछस् । त्यहाँ तँले धेरै अनुभव लिनेछस् । विदेशबाट फर्किएपछि ती अनुभवलाई तँ आफ्नो देशमा लगाउँछस् । तँ खुसी हुन्छस् ।

[प्र. नं. ६(ख), २०७० 'D']

उत्तर: तिमीहरू विदेश जान्छौ । त्यहाँ तिमीहरूले राम्रो काम पाउँछौ । त्यहाँ तिमीहरूले धेरै अनुभव लिने छौ । विदेशबाट फर्किएपछि ती अनुभवलाई तिमीहरू आफ्नो देशमा लगाउँछौ । तिमीहरू खुसी हुन्छौ ।

३९. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ६
- (क) ले, लाई, बाट, द्वारा, मा र देखि विभक्ति लागेका भिन्न-भिन्न कारकको प्रयोग भएका छ, ओटा वाक्यमा आफ्नो साथीको वर्णन गर्नु होस् ।

[प्र. नं. ७(क), २०७० 'D']

उत्तर: मेरो साथी रामले धेरै मिहिनेत गरेको छ । उसलाई सबै गुरुहरूले माया गर्छन् । घर र विद्यालयमा मात्र होइन घरबाट विद्यालय जाँदा बाटामा समेत पढ्दै जान्छ । आफन्त तथा गुरुहरूद्वारा सधैं प्रशंसित मेरो साथी रामले भविष्यमा डाक्टर बन्ने इच्छा राखेको छ । घरमा र विद्यालयमा समेत उसलाई प्रशंसा गर्नेको कमी छैन । उसले घरदेखि टाढा गएर पढ्ने अवसर भने पाएको छैन ।

- (ख) तलको अनुच्छेदका वाक्यलाई सङ्गति मिलाई पुनर्लेखन गर्नु होस् :

एक दिन हामी घुम्नका लागि नजिकैको जङ्गल गयौं । त्यस जङ्गलमा अग्लो रूखहरू थिए । मेरो भाइ एउटा जामुनको रूखमा चढी । उसले जामुन टिपेर हामीलाई तल झारिदिए । दिनभर जङ्गलमा रमाइलो गरेर हामी साँझपख घरतिर फर्के ।

[प्र. नं. ७(ख), २०७० 'D']

उत्तर: एकदिन हामी घुम्नका लागि नजिकैको जङ्गल गयौं । त्यस जङ्गलमा अग्ला रूखहरू थिए । मेरो भाइ एउटा जामुनको रूखमा चढ्यो । उसले जामुन टिपेर हामीलाई तल झारिदियो । दिनभर जङ्गलमा रमाइलो गरेर हामी साँझतिर घरतिर फर्क्यौं ।

४०. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस्: २×४=८

- (क) तलको अनुच्छेदका अकरण वाक्यहरूलाई करणमा परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नु होस् :

मेरा साथीहरू काममा गएनन् । काम नगर्नु राम्रो होइन । काम नगर्नेले सुख पाउँदैन । जसले काम गर्दैन उसले दुई छाक राम्ररी खान पाउँदैन । त्यसैले काम नगर्नेहरू दुखी छन् । काम गरे जीवन सार्थक नहुने होइन । यो कुरा मेरा साथीहरूले बुझेका थिएनन् ।

[प्र. नं. ८(क), २०७० 'D']

उत्तर: मेरा साथीहरू काममा गए । काम गर्नु राम्रो हो । काम गर्नेले सुख पाउँछ । जसले काम गर्छ, उसले दुई छाक राम्ररी खान पाउँछ । त्यसैले काम गर्नेहरू सुखी छन् । काम गरे जीवन सार्थक हुने हो । यो कुरा मेरा साथीहरूले बुझेका थिए ।

- (ख) आवश्यक कुरा थपघट गरेर तलका वाक्यहरूलाई वाच्य परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नु होस् :

यसपालि कलेजबाट वनभोज गइन्छ । साथीभाइहरूसँग रमाइलो गरिन्छ । सकुन्जेल नाचिन्छ । मिठा मिठा खानेकुराहरू पनि खाइन्छन् । कर्णाप्रिय गीतहरू पनि दिनभर सुनिन्छन् । फोटाहरू पनि खिचिन्छन् । केही बेर यताउति घुमिन्छ । साँझ अबेर मात्र घरतिर फर्किन्छ ।

[प्र. नं. ८(ख), २०७० 'D']

उत्तर: यसपालि कलेजबाट वनभोज जान्छ । साथीभाइहरूसँग रमाइलो गर्छु । सकुन्जेल नाच्छु । मिठा मिठा खानेकुराहरू पनि खान्छु । कर्णाप्रिय गीतहरू पनि दिनभर सुन्छु । फोटाहरू पनि खिच्छु । केही बेर यताउति घुम्छु । साँझ अबेर मात्र घरतिर फर्किन्छु ।

- (ग) तलका वाक्यहरूलाई एउटै वाक्यमा संश्लेषण गर्नु होस्:

गाउँको पोखरीमा अस्ताउन लागेको सूर्यबिम्ब पत्थो । त्यसले गर्दा पोखरीको पानी नै रातो भइ रहेको थियो । त्यो साँच्ची नै अनौठो दृश्य थियो । त्यो देखेर मानिसहरू दङ्ग परे ।

[प्र. नं. ८(ग), २०७० 'D']

उत्तर: मानिसहरू गाउँको पोखरीमा अस्ताउन लागेको सूर्यबिम्ब पदा पोखरीको पानी नै रातो भइरहेको र त्यो साँच्चि नै अनौठो दृश्य देखेर दङ्ग परे ।

४१. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् ।

५

(क) उच्चारण स्थान र प्रयत्नका आधारमा तलका वर्णलाई चिनाउनु होस् :

[प्र. नं. १(क), २०७१ 'C']

ग, च, ड, व, ह

उत्तर: उच्चारण स्थान

प्रयत्न

ग = कण्ठ्य

स्पर्शी

च = वल्स्य

स्पर्श सङ्घर्षी

ड = कण्ठ्य

नासिक्य

व = ओष्ठ्य

अन्तःस्थ

ह = अतिकण्ठ्य

सङ्घर्षी

(ख) तल दिइएका शब्दको अक्षर संरचना र अक्षर सङ्ख्या देखाउनु होस्:

[प्र. नं. १(ख), २०७१ 'C']

चार, तल, विशेषण, सत्य, सहकारी

उत्तर:

शब्द	उच्चारण	अक्षर संरचना	अक्षर सङ्ख्या
चार	चार	च्, आर् (व्यस्वव्य)	एक अक्षर
तल	त+ल	तृअ, लृअ (व्यस्व, व्यस्व)	दुई अक्षर
विशेषण	बि+से+सण् (न)	बृइ, सृए, सृअण् (व्यस्व, व्यस्व, व्यस्वव्य)	तिन अक्षर
सत्य	सत् + त्य	सृअत्, तृय्अ (व्यस्वव्य, व्यस्वव्य)	दुई अक्षर
सहकारी	स + ह+ का + रि	सृअ, हृअ, कृआ, रृइ (व्यस्व, व्यस्व, व्यस्व, व्यस्व)	चार अक्षर

४२. शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नु होस् :

५

प्राकृतिक सुन्दरताले भरियोको पश्चिमान्चल क्षेत्रको केन्द्रबिन्दु पोखरा विभिन्न जातजाति तथा भाषाभाषीहरूको सामाजिक जिवन सैली एवम् लोक परम्परा र सांस्कृतिक सम्पदाको दृष्टिले समेत धनी रहेको छ उहाँले भन्नु भयो ।

[प्र. नं. २, २०७१ 'C']

उत्तर: उहाँले भन्नुभयो - "प्राकृतिक सुन्दरताले भरिएको पश्चिमान्चल क्षेत्रको केन्द्रबिन्दु पोखरा विभिन्न जातजाति तथा भाषाभाषीहरूको सामाजिक जीवन शैली एवम् लोक परम्परा र सांस्कृतिक सम्पदाका दृष्टिले समेत धनी रहेको छ ।"

४३. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कित पदहरूको शब्दवर्ग पहिचान गरी लेख्नु होस् :

३

आमा र बाको कुरा के हो मैले जम्मै बुझिन र बुझने चासो पनि थिएन । मैले उहाँहरूको कुराबाट यति नै बुझें कि आमाले वासँग भनेर मलाई घोडा किनि दिन लगाइ छोड्नु हुन्छ ।

[प्र. नं. ३, २०७१ 'C']

उत्तर: बाको = विशेषण

मैले = नाम

बुझिन = क्रिया

चासो = क्रियाविशेषण

नै = निपात

सँग = नामयोगी

४४. तलको अनुच्छेदबाट दुई ओटा तत्सम र दुईओटा आगन्तुक शब्द खोजी लेख्नु होस् :

२

कम्प्युटर एउटा इलेक्ट्रोनिक यन्त्र हो जसले इन्पुट लिन्छ र प्राप्त तथ्यहरूलाई प्रशोधन गरी अर्थपूर्ण आउटपुट दिन्छ ।

[प्र. नं. ४, २०७१ 'C']

उत्तर: तत्सम शब्द

आगन्तुक शब्द

प्रशोधन

कम्प्युटर

अर्थपूर्ण

इलेक्ट्रोनिक

४५. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : २×३=६

(क) तलको अनुच्छेदबाट तिनओटा उपसर्ग व्युत्पन्न र तिनओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी लेख्नु होस्:

जनताको मत पाएर संसदमा उपस्थित राजनीतिक दलहरूले लडन्त र भिडन्त नगरी यतिखेर आफ्नो कर्तव्यलाई नभुली बढनाम हुनबाट जोगिदै संविधान निर्माणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक छ । [प्र. नं. ५(क), २०७१ 'C']

उत्तर: उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द

बढनाम	केन्द्रित
संविधान	लडन्त
निर्माण	भिडन्त

(ख) तलको अनुच्छेदबाट तिन समस्त शब्द र तिन द्वित्व शब्द खोजी समस्त शब्दलाई विग्रह गर्नु होस् र द्वित्व शब्दमा दोहोरिएको अंश छुट्ट्याउनु होस् :

स्वार्थलिप्त मानसिकता भएका र हरबखत सुखप्राप्तिका मात्र कुरा गर्ने अनि छिनछिनमा कुरा बदल्ने तथाकथित बुद्धिजीवी भनाउँदा यी दुईजिब्रे ठुलाइले अत्तोपत्तो बेगरकै गफगाफमा छरछिमेकीलाई भुल्याएका छन् । [प्र. नं. ५(ख), २०७१ 'C']

उत्तर: स्वार्थलिप्त - स्वार्थबाट लिप्त

हरबखत	-	हरेक बखत
दुईजिब्रे	-	दुईओटा जिब्रे छ जसका
अत्तोपत्तो	-	पत्तो पत्तो
गफगाफ	-	गफ गफ
छरछिमेकी	-	छिमेकी छिमेकी

(ग) तलको अनुच्छेदबाट छ ओटा सन्धियुक्त शब्द पहिचान गरी तिनको सन्धि विच्छेद गर्नु होस् :

जगन्नाथले सद्भावपूर्वक आफ्ना बुबाआमालाई ढलान गरी बनाएको घरमा भित्र्याउने काम गर्‍यो । उसले गरेको व्यवहार र स्वागत सत्कारबाट अत्यन्त खुसी भएका बुबाआमाले पनि उल्लाई धेरै धेरै आशीर्वाद दिए । [प्र. नं. ५(ग), २०७१ 'C']

उत्तर: जगन्नाथ = जगत् + नाथ ढलान = ढाल् + आन

<u>व्यवहार = वि + अब + हार</u>	<u>स्वागत = सु + आ + गत</u>
<u>अत्यन्त = अति + अन्त</u>	<u>त्यल्लाई = त्यस + लाई</u>

४६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ५

(क) तलको अनुच्छेदका वाक्यहरूलाई बहु वचनमा परिवर्तन गर्नु होस् ।

ऊ हिराको छोरा हो । उसले प्रवेशिका प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण गरेको छ । ऊ अहिले कक्षा एघारमा पढ्छ । यहाँ पनि ऊ कक्षामा ध्यान दिएर सिक्छ । ऊ सबैको प्यारो भएको छ । [प्र. नं. ६(क), २०७१ 'C']

उत्तर: उनीहरू हिराका छोरा हुन् । उनीहरूले प्रवेशिका प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण गरेका छन् । उनीहरू अहिले कक्षा एघारमा पढ्छन् । यहाँ पनि उनीहरू कक्षामा ध्यान दिएर सिक्छन् । उनीहरू सबैका प्यारा भएका छन् ।

(ख) तलका वाक्यमा प्रयुक्त सामान्य वर्तमानका क्रियालाई अभ्यस्त भूतकालमा परिवर्तन गर्नु होस्:

म घरबाट सधैं स्कुल जान्छु । स्कुलमा म मिहिनेत गरेर पढ्छु । बुबाआमाले मलाई सारै माया गर्नु हुन्छ । स्कुलमा गुरुहरूले पनि हौसला दिनु हुन्छ । म असल विद्यार्थीको रूपमा चिनिन्छु । [प्र. नं. ६(ख), २०७१ 'C']

उत्तर: म घरबाट सधैं स्कुल जान्थेँ । स्कुलमा म मिहिनेत गरेर पढ्थेँ । बुबाआमाले मलाई साह्रै माया गर्नु हुन्थ्यो । स्कुलमा गुरुहरूले पनि हौसला दिनु हुन्थ्यो । म असल विद्यार्थीका रूपमा चिनिन्थेँ ।

४७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

६

(क) तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कित शब्दहरू कुन कुन कारक हुन् ? पहिचान गरी लेख्नु होस् :

[प्र. नं. ७(क), २०७१ 'C']

भोलोामा भएको त्यो कलम बुवाले मलाई विदेशबाट ल्याइ दिनु भएको हो । मैले हिजै त्यसले एउटा निबन्ध लेखें र पत्रिकामा छापन पठाएँ । अब म त्यो कलम कसैलाई पनि दिन्न ।

उत्तर: भोलोामा - अधिकरण

कलम - अपादान

बुवाले - कर्ता

मलाई - कर्म

विदेशबाट - अपादान

मैले - कर्ता

त्यसले - करण

निबन्ध - कर्म

पत्रिकामा - अधिकरण

म - कर्ता

कलम - कर्म

कसैलाई - अपादान

(ख) तलका वाक्यलाई सङ्गति मिलाई पुनर्लेखन गर्नु होस् :

योगेश र जुनु दाजु बहिनी हो । उनीहरू एउटै कलेजमा पढ्छे । त्यो दुबैले कक्षा वार प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण गर्नु भएको छ । तपाईंहरूले पनि उनीहरूलाई चिन्छौ । म पनि उनीहरूलाई चिन्छु । दुबै असल विद्यार्थी हो । [प्र. नं. ७(ख), २०७१ 'C']

उत्तर: योगेश र जुनु दाजु बहिनी हुन् । उनीहरू एउटै कलेजमा पढ्छन् । ती दुबैले कक्षा बाह्र प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण गरेका छन् । तपाईंहरू पनि उनीहरूलाई चिन्नुहुन्छ । म पनि उनीहरूलाई चिन्छु । दुबै असल विद्यार्थी हुन् ।

४८. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस्:

२×४=८

(क) तलको अनुच्छेदका चारओटा जटिल वाक्यलाई आठओटा सरल वाक्यमा परिवर्तन गर्नु होस् :

संविधान सभाको निर्वाचन भए पनि संविधान बन्न सकेको छैन । जबसम्म प्रमुख राजनीतिक पार्टीहरू मिल्दैनन् तबसम्म यो काम अगाडि बढ्न सक्दैन । शासकीय स्वरूप र राज्यको पुनः संरचनाका सम्बन्धमा एउटै मत नबने जनमत सङ्ग्रहमा जानु पर्छ । छिटोछिटो संविधान निर्माणको काम सकेर त्यसपछि मुलुकको चौतर्फी विकासमा लाग्नु पर्छ ।

[प्र. नं. ८(क), २०७१ 'C']

उत्तर: (१) संविधान सभाको निर्वाचन भयो ।

(२) संविधान बन्न सकेको छैन ।

(३) संविधान बनाउन प्रमुख राजनीतिक पार्टीहरू मिल्दैनन् ।

(४) यो काम अगाडि बढ्न सक्दैन ।

(५) शासकीय स्वरूप र राज्यको पुनः संरचनाका सम्बन्धमा एउटै मत बनेको छैन ।

(६) पार्टीहरूको एउटै मत नबने जनमत सङ्ग्रहमा जानु पर्छ ।

(७) छिटोछिटो संविधान निर्माणको काम सक्नु पर्छ ।

(८) संविधान निर्माण भएपछि मुलुकको चौतर्फी विकासमा लाग्नु पर्छ ।

- (ख) आवश्यक कुरा थपघट गरी तलका वाक्यहरूलाई वाच्य परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नु होस् :
परीक्षा सकेर हामी पोखरा घुम्न जान्छौं । त्यहाँका रमणीय ठाउँहरूको अवलोकन गर्छौं । साथीभाइसँग भेटघाट पनि गर्छौं । फोटाहरू खिच्छौं । साँभ नाचगान गरी रमाइलो मनाउँछौं । फर्कदा मनकामनाको दर्शन पनि गर्छौं । केबलकार चढेर आनन्द लिन्छौं । भोलिपल्ट मात्र घर फर्कन्छौं ।

[प्र. नं. ८(ख), २०७१ 'C']

- उत्तर: परीक्षा सकेर हामी पोखरा घुम्न गइन्छ । त्यहाँका रमणीय ठाउँहरूको अवलोकन गरिन्छ । साथीभाइसँग भेटघाट पनि गरिन्छ । (हामीबाट) फोटाहरू खिचिन्छन् । साँभ नाचगान गरी रमाइलो मनाइन्छ । फर्कदा मनकामनाको दर्शन पनि गरिन्छ । केबलकार चढेर आनन्द लिइन्छ । भोलिपल्ट मात्र घर फर्किइन्छ ।

- (ग) तलका अनुच्छेदका वाक्यहरूलाई करण भए अकरण र अकरण भए करणमा परिवर्तन गर्नु होस् :

सुमन विदेश गएन । ऊ बुवाआमाले भनेको मान्दैन । ऊ यहीं बस्न चाहन्छ । विदेशको दुख उसलाई थाहा छ । काम गर्दा जहाँ पनि पैसा कमाइन्छ । पैसा नै सबै कुरा होइन । पैसाभन्दा शान्ति महत्त्वपूर्ण कुरा हो । यो कुरा उसलाई थाहा छैन ।

[प्र. नं. ८(ग), २०७१ 'C']

- उत्तर: सुमन विदेश गयो । ऊ बुवाआमाले भनेको मान्छ । ऊ यहीं बस्न चाहन्न । विदेशको दुःख उसलाई थाहा छैन । काम नगर्दा कहीं पनि पैसा कमाउँदैन । पैसा नै सबै कुरा हो । पैसाभन्दा शान्ति महत्त्वपूर्ण कुरा होइन । यो कुरा उसलाई थाहा छ ।

२. बोध स्वर्ण

१. तलको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनु होस्: १०
नेपालको मेचीदेखि महाकालीसम्मको भूभागमा अनेक उपत्यका पाइन्छन् । मध्य पश्चिमको सुर्खेत उपत्यका, दाङ र देउखुरी उपत्यका, पोखरा उपत्यका, चितवन, नवलपुर उपत्यका, काठमाडौं उपत्यका, सिन्धुली माडी उपत्यका र अरू नदी किनारका अनेक उपत्यका छन् । भूगर्भवेत्ता विद्वानहरूको भनाइ अनुसार यी उपत्यकामा पहिले जल भरिएको थियो र करिब अढाई लाख वर्ष पहिले यी उपत्यकाबाट पानी निस्केर बाहिर गयो । सम्भवतः यी सबै उपत्यकाको पानी त्यसपछि खुल्यो होला । पानी बगेर गएपछि यहाँ जङ्गल भयो होला र जीवजन्तु पनि आफ्नो आहाराको खोजीमा यसतर्फ अग्रसर भएको हुनुपर्छ । त्यसपछि आदि मानव पनि आफ्नो जीवन निर्वाहका लागि यसतर्फ सिकार गर्न पर्यो होला । पहिले मानवको जीवन यायावरीय भए पनि पछि केही स्थिर हुँदै गयो । आजभन्दा दश हजार वर्ष पहिलेसम्म मानव पुरानै पाषाण युगको क्रममा थियो । तर इसापूर्व सात हजारदेखि पाँचहजार वर्षतिर आएर आफ्नो जीवन नवपाषाण युगमा पुऱ्यायो । यस समयम मानवले कृषिकर्म अपनाउन थालिसकेको थियो ।

प्रश्नहरू:

- (क) नेपालका उपत्यकाहरूमा कति वर्ष पहिले जङ्गल उत्पन्न भएको थियो ?
(ख) आदि मानव यी उपत्यकामा पस्नुअघि यहाँ कस्तो वातावरण थियो ?
(ग) मानवले यायावरीय जीवन बिताउनुको कारण के हो ?
(घ) माथिको अनुच्छेदका लागि उपयुक्त शीर्षक के हुनसक्छ ?
(ङ) 'भूगर्भवेत्ता' र 'पाषाण युग' को अर्थ के हो ?

[प्र. नं. ९, २०६८]

२. तलको अनुच्छेद पढी मुख्यमुख्य पाँच बुँदा टिपोट गर्नु होस्: ५
 शिरताजको रूपमा हिमरतले सजिएको राष्ट्र नेपाल आफ्नो अनुपम प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाका कारण पर्यटन उद्योगका लागि सशक्त भूमि बन्न सक्ने देखिन्छ । यद्यपि प्रचार प्रसार बिना यस उद्योगको भविष्य अँध्यारोतिर धकेलिन सक्ने यथार्थलाई पनि नकार्न सकिन्न । तसर्थ पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि देशका ऐतिहासिक, भौगोलिक, सांस्कृतिक एवम् विभिन्न नेपाली कला कौशल फलकाउने खालका स्तरीय पोस्टर एवम् पत्रपत्रिका विश्वभर फैलाउनु पर्दछ । यसका साथै पर्यटक स्वयम् पनि प्रचार प्रसारको सबल माध्यम बन्न सक्ने यथार्थका आधारमा उनीहरूको सन्तुष्टि नै पर्यटन उद्योगको सफल सम्भावनाका लागि प्रथम भरोसा मान्न सकिन्छ । यसका लागि सेवा भावनाले प्रेरित हुँदै होटलहरूको शुल्कभन्दा सुविधालाई ध्यानमा राखेर गुणात्मक कार्य सञ्चालन गर्नु बाञ्छनीय देखिन्छ । त्यस्तै गरी निजी क्षेत्रमा सञ्चालित नेपालका ट्राभल एजेन्सी र ट्रेकिङ व्यवसायीहरूले पनि स्वस्थ प्रतिस्पर्धाका साथ आफ्नो उद्यमशीलता बढाउनु पर्ने देखिन्छ । यसका साथै पर्यटन विकासमा यातायातको भूमिका पनि निकै महत्त्वपूर्ण मानिन्छ । नेपाल भूपरिवेष्ठित मुलुक भएकाले यो देश जल यातायातको सुविधाबाट वञ्चित छ । यही तथ्यलाई हृदयङ्गम गरी हामीले पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि वर्तमान मानव जीवनको महत्त्वपूर्ण आधार यातायातको प्रबन्ध सुव्यवस्थित र सङ्गठित रूपबाट गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यिनै कुरालाई साकाररूप दिन नेपालले पनि केही समयका अन्तरालमा 'नेपाल भ्रमण वर्ष' को आयोजना गर्दै आएको छ । [प्र.नं.१०, २०६८]

३. तलको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नु होस्: १०
 मानिसका मनमा उठ्ने सङ्गीतमय भावनाहरूको ज्वार भाषाको माध्यम अँगाली बग्यो भने त्यो कविता हुन्छ । त्यसैले कविताका तिन केन्द्रीय तत्त्व हुन् - भावना, सङ्गीत र भाषा । साहित्यका कविता बाहेकका गद्य जस्ता विधामा पनि मानव भावना र भाषाको संयोग हुने गर्दछ तर त्यहाँ सङ्गीत अपेक्षित हुँदैन । गद्य विधाका कथा, उपन्यास आदिले छोटो वा लामो कथाको आधार लिई जीवनका भावनालाई व्यक्त गर्दछन् भने नाटकले भावनाको नाटकीकरणलाई नै मुख्य रूपमा अँगाल्छ । कविताले भने लयात्मक सङ्गीत वा अलिकति उन्मुक्त गद्य सङ्गीतको आधार नलिई सुख छैन । त्यसैले साहित्यका अरू विधाबाट कवितालाई छुट्ट्याउने आधार यसले अँगाल्ने मानवीय हृदयको सङ्गीतमय धारा नै हो । यो धारा ज्यादा नियमित भयो भने छन्द बन्दछ अनि ज्यादा मुक्त रहयो भने गद्य कविता । तर छन्दोबद्ध कविता वा पद्यमा पनि लयात्मक अनुशासन मात्र हुँदैन । यसमा पनि सङ्गीतका स्वतन्त्र सम्भावनाहरू रहि रहन्छन्, किन्तु कम मात्रामा । त्यस्तै गद्य कविताको मुक्त सङ्गीतमा पनि लयात्मक अनुशासनको न्यूनतम तत्त्व रहि रहन्छन् । अन्यथा त्यो गद्य कविता नभई बिलकुल गद्य बन्न पुग्दछ । त्यसैले एउटाले धेरथोर अनुशासन र कम स्वतन्त्रतामा आफ्नो उच्च लयात्मकताको विन्दु भेट्दछ भने अर्कोले कम अनुशासन र बढी मुक्तताको परिधिमा सङ्गीतको अर्कै सफलताको शिखरको अन्वेषण गर्दछ । कविताको आदि रूप गीत थियो र त्यो सङ्गीत प्रधान रहयो । गीतकै कोखबाट जन्मिएको कविता शिशुले क्रमशः सङ्गीतलाई साध्यको सट्टा साधन बनाई भावनाको सूक्ष्म यात्रामा कलाका नयाँ आयामहरू खोज्यो भने गद्य कविताको यस लामो यात्रामा गद्य र पद्यका साँधमा गद्य कविताको नयाँ सीमान्त प्रदेशको आविष्कार भयो । यस प्रदेशमा सङ्गीत अफ गौण भई रहि नै रहेको छ तर भावनाका ज्वारमा त्यसले कविताका कलात्मक नयाँ सम्भावनाहरू खोज्दै छ ।

प्रश्नहरू

- (क) कविता भनेको के हो र यसलाई अरू विधाबाट केले अलग पार्दछ ?
- (ख) गद्य र पद्य कवितामा लयात्मक सङ्गीतका दृष्टिले के फरक पाइन्छ ?
- (ग) गीत र पद्यमा के अन्तर रहेको छ ?
- (घ) गद्य कविताको आविष्कार कसरी भयो ?
- (ङ) 'अपेक्षित' र 'सीमान्त प्रदेश' को अर्थ लेख्नु होस् ।

[प्र. नं. ९, २०६९]

४. तलको अनुच्छेद पढी मुख्यमुख्य पाँच बुँदा टिपोट गर्नु होस् : ५
- नेपाली राष्ट्रियता कुनै एउटा जाति विशेष, कुनै शक्तिशाली राजा वा लोकप्रिय नेताको बलले स्थापित र विकसित भएको होइन । हाम्रो भूमिले प्रचुर प्राकृतिक सम्पदा, जैविक विविधता, समशीतोष्ण जलवायु र पूर्वी गोलार्द्धको मध्य विन्दुका कारण भौगोलिक विविधता जस्ता विशेषता बोकेको छ । भूगोलको नक्सामा चारैतिरबाट स्केलले नापनास् - हाम्रो देश एसिया, अफ्रिका, युरोप र अस्ट्रेलियाको ठिक मध्य भागमा विश्वको सबभन्दा अग्लो गजुर सगरमाथाको शिर ठाडो पारेर सानदार ढङ्गले उभिएको छ । हाम्रो पूर्वतिर मङ्गोल संसार छ हेर्नास्, एकै खाले अनुहार । पश्चिमतिर हेर्नास् - चुच्चो नाके गोरो संसार, नैऋत्य र आग्नेयमा श्याम वर्णको निग्रो जगत् । दक्षिणतिर हेर्नास् - द्रविड भूमि । एउटै सानो देशमा चारै प्रजातिको बहुरङ्गी, सदावहार प्रदर्शनी देखाउँछौं हामी । माघको जाडोमा आउनुहुन्छ भने तराईको न्यानो लुम्बिनी र जनकपुर आदिमा स्वागत गर्छौं । गर्मीमा पाल्नुहुन्छ भने माछापुच्छ्रे र सगरमाथाको शीतल काखमा सेवा गर्छौं । अरू जुनसुकै मौसममा आउनुहोस्, महाभारत र चुरेका बस्ती र नगरहरूमा सर्वत्र स्वागत छ ।

[प्र. नं. १०, २०६९]

५. तलको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नु होस् : १०
- भारत र तिब्बतसँग नेपालको व्यावसायिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्बन्ध हजारौं वर्ष अघिदेखि चल्दै आएको हो । बुद्धकै समयदेखि व्यापारीहरूका जमात नेपाल भारत आवत जावत गरेका प्रमाण बौद्ध साहित्य र कौटिल्यको अर्थशास्त्रले दिएका छन् । विभिन्न देशका जनताको आवागमनले भाषिक माध्यमको विस्तार हुँदै गयो । बुद्ध कालतिरै संस्कृत र त्यसका अपभ्रंश पाली, बज्जी, मागधी आदि सम्पर्क भाषाले नेपाल र भारतलाई जोड्न थालेका थिए । अहिलेका नेपाली, हिन्दी, कुमाउनी, गढवाली, अवधी, भोजपुरी, मैथिली, बङ्गाली आदि भाषा संस्कृतबाटै बनेका हुन् । संस्कृत मूलका हुनाले यी भाषा एक अर्का समूहले चाँडै सिकेर परस्पर विचारको आदान प्रदान गर्न सक्छन् । नेपाली भाषाको पुर्खौली खोज्दै जाँदा कर्नाली प्रदेशमा विकसित हुँदै आएको खस भाषासम्म पुगिन्छ । जुन भाषा विभिन्न जाति, जनजातिको सामञ्जस्यबाट दसौं शताब्दीतिर विकासको विशिष्ट चरणमा पुग्यो । त्यस बेलादेखि जुम्लाको सिन्जा राज्य विस्तारित हुँदै केदारदेखि काठमाडौंसम्म फैलिने क्रममा त्यस भाषाले पनि त्यसरी विस्तारित भएका क्षेत्रका अनेक जात जातिका विचमा फैलिने अवसर पनि भेट्टायो र समय समयमा राजकीय भाषाको रूप पनि लियो । त्यसै भाषामा ग्रन्थ, अभिलेख लेखिँदै गए । त्यहाँका बासिन्दाहरू पूर्वतिर फैलिने क्रममा बाग्मती, कोसी, मेची हुँदै आसाम, बर्मासम्म पनि पुगे । त्यस अभियानले सिन्जाको खस भाषालाई सिङ्गो नेपाल र त्यसभन्दा पूर्वका पहाडी प्रदेशको समेत सम्पर्क भाषा बन्ने अवसर प्रदान गर्‍यो ।

प्रश्नहरू

- (क) कुन कुन छिमेकीसँग नेपालको कस्तो सम्बन्ध रहँदै आएको छ ?
- (ख) संस्कृत स्रोतबाट विकसित भएका भाषा कुन कुन हुन् ?
- (ग) नेपाली भाषा कसरी विस्तारित हुँदै आयो ?
- (घ) नेपाली भाषालाई सम्पर्क भाषा बन्ने अवसर कसरी प्राप्त भयो ?
- (ङ) 'अभिलेख' र 'पुर्खौली' शब्दको अर्थ लेख्नुहोस् । [प्र. नं. ९, पूरक परीक्षा २०६९]
६. तलको अनुच्छेद पढी मुख्यमुख्य पाँच बुँदा टिपोट गर्नु होस् : ५
- उपनयन संस्कारपछि द्विजहरूले शिक्षा प्राप्त गर्नु अनिवार्य थियो तर अरू वर्णलाई पनि पढ्नमा रोकटोक थिएन । पहिले समाजका चारै वर्ण- ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, शूद्र एवम् बालिकाहरूको पनि उपनयन हुन्थ्यो । उपनयनको अर्थ हो सुशिक्षित र सभ्य बनाउनका लागि गुरुको नजिकमा जानु अर्थात् यस संस्कारपछि बाबुआमाले आफ्ना छोराछोरीलाई विद्या आर्जनका लागि गुरुको संरक्षणमा पठाउँथे । पच्चिस वर्षका आयुसम्म ब्राह्मचर्य ब्रत पालन गरी अनुशासित जीवन बिताएर उनीहरू शिक्षा प्राप्त गर्दथे । गुरुले भावी जीवनमा

आवश्यक पर्ने अनेक गुण र सिपद्वारा आफ्ना शिष्यलाई सम्पन्न बनाउँथे । नम्रता, गुण, सिक्नका लागि प्रत्येक दिन सबै उठेर ब्राह्मचारी भिक्षाटनमा जानु पर्थ्यो । दिउँसो गुरुको काम सघाएर पढ्न चाहने विद्यार्थीलाई गुरुले विहान बेलुका शिक्षा दिन्थे । यसरी गुरुको घरमा सेवारत भएर पढ्ने शिक्षा पद्धतिलाई गुरुकुल भनिन्थ्यो । यही गुरुकुल पद्धति नै हालका स्कुल, महा विद्यालय आदिको प्रारम्भिक स्वरूप हो भने हुन्छ । पढाइ पुरा गरेपछि समावर्तन (दीक्षान्त) को आयोजना हुन्थ्यो । समर्थ मात्र यस अवसरमा गुरुलाई गुरु दक्षिणा दिई गुरुकुलबाट विदा भई घर फिर्ने । ब्रह्मचर्य आश्रममा ऋषिऋण चत्ता गरेर यी ब्रह्मचारीहरू गुरुको आदेशले गृहस्थाश्रममा प्रवेश गर्न सक्थे ।

[प्र. नं. १०, पूरक परीक्षा २०६९]

७. तलको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनु होस् : १०
- कुनै पनि आन्दोलनलाई मार्ग दर्शन गर्न निश्चित विचार, सिद्धान्त र प्रतिबद्धताको आवश्यकता पर्दछ । अहिले महिला अधिकार र समानताका लागि हिंसा र अशान्ति होइन, सम्झौताको आन्दोलनबाट समाधान खोज्नु पर्छ । महिलामाथि नकारात्मक रूपमा पारिएको सामाजिक प्रभावलाई परिवर्तन गराउनु पर्छ । प्रत्येक महिलाले आफूमाथि परेको अन्याय, अत्याचार र शोषणबाट आफ्नो हक, अधिकार र कर्तव्यप्रति सचेत हुने अभियानमा महिला मात्र होइन, पुरुष पनि सामेल भएर सहयोग गर्नु आवश्यक छ । पुरुष र महिला दुवै पक्षको सहयोग र सद्भावनाबाट मात्र नारीवादी आन्दोलन सबल ढङ्गले अगाडि बढाउन सकिन्छ । जसरी विश्वको कुनै पनि आन्दोलन नारी सहभागिताविना सफल भएको छैन, त्यसैगरी महिला अधिकार र समानताको आन्दोलन पनि पुरुषको सहभागिताविना सफल हुन गारो हुन्छ । महिलाहरू आफै उत्पीडनको सिकार भएका हुन्छन् । उनीहरूले अत्याचार र शोषणको भुक्तमान सहेका हुन्छन् भने पुरुषहरूले महिलामाथि परेको त्यो शोषण अनुभूत गरेका हुन्छन् तर त्यो शोषण र भुक्तमानका कारक पुरुषहरू होइनन् । त्यसको कारक भनेको हाम्रो सामाजिक संरचना हो जसका आधारमा मूल्य र मान्यताहरू निर्धारित भएका छन् । समाजले महिला र पुरुषलाई लैङ्गिक विभेदका नाममा उनीहरूका जिम्मेवारी र दायित्व पनि फरक फरक बनाइ दिएको छ, जसले महिलाहरूमाथि सधैं गलत प्रभाव पारि रहेको छ तर नारीवादी आन्दोलन भनेर आज पूर्वीय र पाश्चात्य जगत्मा प्रशस्त बनाइहरू सुन्ने गरिन्छ र नारीवादलाई भिन्न भिन्न रूपमा बुझ्दै र बुझाउँदै आएको पनि पाइन्छ ।

प्रश्नहरू

- (क) आन्दोलनलाई अगाडि बढाउन केको आवश्यकता पर्दछ ?
- (ख) 'नारीवाद' लाई कसरी बुझ्न सकिन्छ ?
- (ग) नारीवादी आन्दोलनका लागि पुरुषको सहयोग किन आवश्यक छ ?
- (घ) महिलामाथि गलत प्रभाव पार्ने कुरा केके हुन् ?
- (ङ) 'समानता' र 'लैङ्गिक विभेद' को अर्थ लेख्नु होस् । [प्र. नं. ९, २०७० 'C']

८. तलको अनुच्छेद पढी मुख्यमुख्य पाँच ओटा टिपोट गर्नु होस् : ५
- विश्व श्रम बजारमा घरेलु श्रम जसरी एउटा प्रमुख क्षेत्र बनेको छ । त्यसै गरी विकसित मुलुकहरूमा घरेलु श्रमलाई उच्च महत्त्वका साथ लिएको पाइन्छ । यद्यपि यो अफै पनि त्यति धेरै सम्मानित पेसाका रूपमा स्थापित हुन भने सकि रहेको छैन । जे होस्, घरेलु श्रमिकको उपस्थितिले महिलाहरूलाई घर बाहिरको पेसा र क्षेत्रमा सहभागी र क्रियाशील हुने कुरामा विश्वभर नै धेरै योगदान गरेको छ । हाम्रै देशको सन्दर्भमा हेर्ने हो भने पनि महिलालाई घर बाहिरको उत्पादन, सेवामूलक पेसा र अन्य क्षेत्रको काममा सहभागी गराउन घरेलु श्रमिकको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । यसका आधारमा पनि के बुझ्न सकिन्छ भने समाजमा यी श्रमिकहरूको महत्त्वपूर्ण योगदान रहेको छ तर यहीनै अर्को तितो वास्तविकता पनि छ । स्वयम् ती महिला वा पुरुषहरूले समेत घरेलु श्रमिकको त्यो महत्त्वपूर्ण योगदानलाई स्वीकार गर्न सकेको पाइँदैन । अनि समाज र राज्यले पनि

उनीहरूलाई श्रमिकको रूपमा स्वीकार गर्न नसकेको तथ्यलाई पनि यहाँनै उल्लेख गर्ने पर्छ । धेरै श्रमिकको समस्या हाम्रो समाजमा खुला गोप्य (ओपन सेक्टर) सत्यका रूपमा रहेको छ ।

[प्र. नं. १०, २०७० 'C']

९. तलका अनुच्छेदहरू पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : १०
- जीवको विकासमा विभिन्न तरिकाले सुधारहरू हुँदै आए, सर्वप्रथम हडडी नभएका जनावरहरू थिए तर तिनीहरू लामो समयसम्म बाँच्न सक्दैन थिए तसर्थ हडडीको विकास भयो । तिनीहरूको सबैभन्दा पहिले ढाडको हडडी विकास भयो । हामीले जनावरलाई विभाजन गरेका छौं - हडडी भएको र हडडी नभएको जनावर । मानिस र जनावर जुन तिमी वरिपरि देख्छौ, तिनीहरू वास्तवमै हडडी भएका प्राणी हुन् ।

तिमीले साधारण जनावर देखेका छौ, जस्तै: माछा, जसले फुल पाछै र त्यत्तिकै छोडि दिन्छ । तिनीहरूले एक पटकमा हजारौं फुलहरू पाछैन् । फुलको सुरक्षा नगर्ने हुनाले तिनीहरूका धेरै जसो फुलहरू नष्ट हुन्छन् वा अन्य प्राणीले खाइ दिन्छन्; केही मात्र माछाका रूपहरू पैदा हुन्छन् तर हामीले केही विकसित जनावरलाई परीक्षण गरेको खण्डमा तिनीहरूको थोरै बच्चा पैदा गरेको भए तापनि राम्ररी हेरचाह गरेको पाउँछौं ।

कुखुराको पोथीले पनि फुल पाछै । पोथीले फुललाई शरीरले छोप्छ । यसरी चल्लाको जन्म हुन्छ । चल्ला उत्पादन गरि सकेपछि त्यसलाई केही समयसम्म खानेकुरा खुवाउँछ । जब चल्ला ठुलो हुन्छ तब मात्र पोथीले हेरचाह गर्न छोड्छ ।

स्तनधारी जनावरहरूले फुल पाउँदैनन् तर तिनीहरूले फुल आफ्नो शरीरभित्र राख्छन् र एउटा विकसित बच्चालाई जन्म दिन्छन् । कुकुर, विरालो, खरायो आदिलाई उदाहरणका रूपमा लिन सकिन्छ । बच्चालाई जन्म दिएपछि यिनीहरूले दुध चुसाउँछन् । यसरी आमाले बच्चालाई राम्ररी स्याहार सुसार गर्छन् ।

प्रश्नहरू

- (क) हडडीको विकास कसरी भयो ?
- (ख) माछाका धेरैजसो फुलहरू कसरी नष्ट हुन्छन् ?
- (ग) कुखुराको पोथीले कसरी चल्ला जन्माउँछ ?
- (घ) स्तनधारी जनावरका आमाले बच्चाको स्याहार सुसार कसरी गर्छन् ?
- (ङ) 'स्तनधारी' र 'परीक्षण' शब्दको अर्थ लेख्नु होस् ।

[प्र. नं. ९, २०७० 'D']

१०. तलको अनुच्छेद पढी मुख्य मुख्य पाँच ओटा बुँदा टिपोट गर्नु होस् : ५

उचाइ सँगसँगै वायु मण्डलमा अक्सिजनको चाप आंशिक रूपमा घट्दै जान्छ । सात हजार फिट माथिको उचाइमा पुगेपछि हावापानीमा परिवर्तन हुने भएकाले त्यसमा बस्न बानी पर्नु पर्ने हुन्छ । यस अवस्थामा पल्मोनरी भेन्टिलेसन र पफ्युजन बढ्छ, प्लाज्मा भोल्युम घट्छ । मिर्गौलाबाट वाइकाबोनेट बढी निस्कन्छ तर यी सबैले हेमोग्लोबिन र हेमाटो क्रेटको स्तर कायमै राखि रहन्छन् । १४ हजार फिटमा हृदय गति र मुटुबाट निस्कने रगतको मात्रा बढ्छ र पल्मोनरी आर्टेरी प्रेसर बढ्छ । शारीरिक दृष्टिले योग्य र स्वस्थ मानिसहरू यहाँ राम्रैसँग हावापानी सहन सक्छन् । त्यसैले कम सतहमा बसेको व्यक्तिभन्दा माथिल्लो सतहमा बसेको व्यक्तिले बढी काम गर्न सक्दछ । यसलाई सहन नसकेमा श्वास दर बढ्छ, अलिकति टाउको दुख्ने, भर्कने, सजिलैसँग थाक्ने र बढी निदाउने हुन्छ ।

[प्र. नं. १०, २०७० 'D']

११. तलको गद्यांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर लेख्नु होस् : १०

भारत र तिब्बतसँग नेपालको व्यावसायिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक सम्बन्ध हजारौं वर्ष अघिदेखि चल्दै आएको हो । बुद्धकै समयदेखि व्यापारीहरूका जमात नेपाल भारत आवत जावत गरेका प्रमाण वीह साहित्य र कौटिल्यको अर्थशास्त्रले दिएका छन् । विभिन्न देशका जनताको आवागमनले भाषिक माध्यमको विस्तार हुँदै गयो । बुद्ध कालतिरै संस्कृत र त्यसका अपभ्रंश पाली, बज्जी, मागधी आदि सम्पर्क भाषाले नेपाल र

भारतलाई जोड्न थालेका थिए । अहिलेका नेपाली, हिन्दी, कुमाउनी, गढवाली, अबधी, भोजपुरी, मैथिली, बङ्गाली आदि भाषा संस्कृतबाटै बनेका हुन् । संस्कृत मूलका हुनाले यी भाषा एक अर्का समूहले चाँडै सिकेर परस्पर विचारको आदान प्रदान गर्न सक्छन् । नेपाली भाषाको पुर्ख्यौली खोज्दै जाँदा कर्णाली प्रदेशमा तिन हजार वर्षदेखि विकसित हुँदै आएको खस भाषासम्म पुगिन्छ । जुन भाषा विभिन्न जाति, जनजातिको सामञ्जस्यबाट दसौं शताब्दीतिर विकासको विशिष्ट चरणमा पुग्यो । त्यस बेलादेखि जुम्लाको सिङ्जा राज्य विस्तारित हुँदै केदारदेखि काठमाडौंसम्म फैलिने क्रममा खस भाषाले पनि त्यसरी विस्तारित भएका क्षेत्रका अनेक जात जातिका बिचमा फैलिने अवसर पनि भेट्टायो र समय समयमा राजकीय भाषाको रूप पनि लियो । त्यसै भाषामा ग्रन्थ, अभिलेख लेखिँदै गए । मुसलमानी आक्रमणबाट बच्ने क्रममा भारतका मैदानी भागबाट शरणाधीका रूपमा हिन्दु लगायतका विभिन्न संस्कृतिका जातिहरूको ठूलो सङ्ख्या कुमाउँ गढवाल र पश्चिमी पहाडतिर प्रवेश गर्‍यो । त्यहाँ अटाउन नसकेपछि तिनीहरू अझ पूर्वतिर फैलिने क्रममा बागमती, कोसी, मेची हुँदै आसाम, बर्मासम्म पनि पुगे । त्यस अभियानले सिङ्जाको खस भाषालाई सिङ्गो नेपाल र त्यसभन्दा पूर्वका पहाडी प्रदेशको समेत सम्पर्क भाषा बन्ने अवसर प्रदान गर्‍यो ।

प्रश्नहरू

- (क) नेपाली भाषाको विकास कसरी भएको हो ?
- (ख) नेपाली भाषाको पुर्ख्यौली खोज्दै जाँदा कहाँसम्म पुगिन्छ ?
- (ग) नेपाली भाषाले कसरी राजकीय भाषाको रूप लियो ?
- (घ) नेपाली भाषा सम्पर्क भाषा हुनाका कारण के के हुन् ?
- (ङ) भाषिक माध्यम र सम्पर्क भाषा पदावलीको अर्थ लेख्नु होस् ।

[प्र. नं. ९, २०७१ 'C']

१२. तलको अनुच्छेद पढी मुख्य मुख्य पाँच ओटा टिपोट गर्नु होस् : ५

नेपाली राष्ट्रियता कुनै एउटा जाति विशेष, कुनै शक्तिशाली राजा वा लोकप्रिय नेताको बलले स्थापित र विकसित भएको होइन । हाम्रो भूमिले प्रचुर प्राकृतिक सम्पदा, जैविक विविधता, समशीतोष्ण जलवायु र पूर्वी गोलार्द्धको मध्य बिन्दुका कारण भौगोलिक विविधता जस्ता विशेषता बोकेको छ । भूगोलको नक्सामा चारैतिरबाट स्केलले नानोस्-हाम्रो देश एसिया, अफ्रिका, युरोप र अस्ट्रेलियाको ठिक मध्य भागमा विश्वको सबभन्दा अग्लो गजुर सगरमाथाको शिर ठाडो पारेर सानदार ढङ्गले उभिएको छ । हाम्रो पूर्वतिर मङ्गोल संसार छ - हेर्नुहोस् एकै खाले अनुहार । पश्चिमतिर हेर्नु होस् - चुच्चो नाके संसार, नैऋत्य र आग्नेय श्याम वर्णको निग्रो जगत् । दक्षिणतिर हेर्नु होस् - द्रविड भूमि । एउटै सानो देशमा चारै प्रजातिको बहुरङ्गी सदाबहार प्रदर्शनी देखाउँछौं हामी । माघको जाडोमा आउनु हुन्छ भने तराईको न्यानो लुम्बिनी र जनकपुर आदिमा स्वागत गर्छौं । गमीमा पाल्नु हुन्छ भने माछापुच्छ्रे र सगरमाथाको शीतल काखमा सेवा गर्छौं । अरू जुनसुकै मौसममा आउनु होस्, महाभारत र चुरेका बस्ती र नगरहरूमा सर्वत्र स्वागत छ ।

[प्र. नं. १०, २०७१ 'C']

३. व्यावहारिक लेखन खण्ड

१. आफ्नो जिल्लाबाट पठनपाठनका लागि काठमाडौं आएका विद्यार्थीहरूको 'वनभोज' कार्यक्रमका लागि आयोजकका तर्फबाट निकालिने एउटा सूचनाको नमुना तयार पार्नु होस् ।

[प्र.नं.११(क), २०६८]

२. आफ्नो घरमा खानेपानीको पाइप जडान गरिदिन अनुरोध गर्दै स्थानीय खानेपानी कार्यालयलाई सम्बोधन गरी एउटा निवेदन लेख्नु होस् । [प्र.नं. ११(ख), २०६८]
३. आफ्नो विद्यालयमा सम्पन्न वार्षिकोत्सव कार्यक्रमका सबै कुरा समेटी १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नु होस् । ५
(मान्नुहोस्: तपाईंको नाम आदित्य हो र तपाईंको विद्यालयको नाम तिलिचो उ.मा.वि. नेपालनगर हो ।) [प्र.नं. १२, २०६८]
४. 'शिक्षित युवाको विदेश पलायन' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् । [प्र.नं. १२(अथवा), २०६८]
५. तल दिइएका मध्ये कुनै एक शीर्षकमा निबन्ध लेख्नु होस् । १०
(क) हाम्रा पाहुना: पर्यटक [प्र.नं. १३(क), २०६८]
(ख) मैले चाहेको नयाँ नेपाल [प्र.नं. १३(ख), २०६८]
(ग) सामाजिक उत्थानमा महिलाको भूमिका [प्र.नं. १३(ग), २०६८]
६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर लेख्नु होस् : ५
(क) तपाईंका गाउँघरमा वर्षा याममा बाढीबाट हुन सक्ने क्षतिलाई रोक्नका लागि कुनै पहल नहुँदा त्यसबाट पैदा हुने समस्यातर्फ सम्बन्धित पक्षको ध्यानाकर्षण गराउनका निमित्त स्थानीय पत्रिकाका सम्पादकलाई चिठी लेख्नु होस् । [प्र. नं. ११(क), २०६९]
(ख) सगरमाथा विक्री भण्डारले उत्पादन गरेको स्वादिलो विस्कुटको विक्री प्रवर्धन गर्ने उद्देश्यले प्रसारित गर्नुपर्ने विज्ञापनको नमुना तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. ११(ख), २०६९]
७. नेपाल पर्यटन वर्षका अवसरमा पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने उद्देश्यले तपाईंको सहरमा सम्पन्न भएको सांस्कृतिक कार्यक्रमका सबै कुरा समेटी १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. १२, २०६९]

अथवा

- 'सहरी क्षेत्रमा बढ्दो अपराध' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् । ५ [प्र. नं. १२(अथवा), २०६९]
८. तल दिइएका कुनै एक शीर्षकमा निबन्ध लेख्नु होस् : १०
(क) मेरो रमाइलो यात्रा [प्र. नं. १३(क), २०६९]
(ख) नेपाल: सुन्दर, शान्त र विशाल [प्र. नं. १३(ख), २०६९]
(ग) देश विकासमा महिला सहभागिता [प्र. नं. १३(ग), २०६९]
९. कुनै एक प्रश्नको उत्तर लेख्नु होस् : ५
(क) आफूले घर बनाएको टोलमा विद्युत् लाइनको व्यवस्था गरिदिन अनुरोध गर्दै स्थानीय विद्युत् प्राधिकरण एकाइलाई सम्बोधन गरी एक निवेदन लेख्नु होस् । [प्र. नं. ११(क), पूरक परीक्षा २०६९]
(ख) कक्षा ११ वार्षिक परीक्षाका निमित्त परीक्षा आवेदन फर्म भर्न तपाईंको उच्च माध्यमिक विद्यालयले विद्यार्थीहरूलाई गर्ने सूचनाको नमुना तयार गर्नु होस् । [प्र. नं. ११(ख), पूरक परीक्षा २०६९]
१०. विद्यालयद्वारा आयोजित वन भोजमा आफ्नो संलग्नताको अनुभव समेटी १५० शब्दसम्मको प्रतिवेदन तयार पार्नु होस् । ५ [प्र. नं. १२, पूरक परीक्षा २०६९]
११. 'महँगौले जनतालाई पारेको असर' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् । [प्र. नं. १२(अथवा), पूरक परीक्षा २०६९]

१२. कुनै एक विषयमा ३०० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नु होस् । १०
- (क) व्यावसायिक शिक्षा: आजको आवश्यकता [प्र. नं. १३(क), पूरक परीक्षा २०६९]
- (ख) गणतन्त्रपद्धतिको नेपाल [प्र. नं. १३(ख), पूरक परीक्षा २०६९]
- (ग) मेरो देश, मेरो भविष्य [प्र. नं. १३(ग), पूरक परीक्षा २०६९]
१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ५
- (क) तपाईंको गाउँघरमा बढि रहेको फोहोर मैलाको प्रदूषणले पार्न सक्ने असरलाई रोक्नका लागि सम्बन्धित पक्षको ध्यानाकर्षण गराउँदै स्थानीय पत्रिकाका सम्पादकलाई चिठी लेख्नु होस् । [प्र. नं. ११(क), २०७० 'C']
- (ख) वार्षिकोत्सव कार्यक्रममा शिक्षक-विद्यार्थीलाई अनिवार्य उपस्थित हुनका निम्ति आह्वान गर्दै चन्द्रोदय उच्च मा.वि.का तर्फबाट प्रकाशित गरिने सूचनाको नमुना तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. ११(ख), २०७० 'C']
१४. आफूले गरेको कुनै एक भ्रमणको विषयलाई समेटि १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. १२, २०७० 'C']
१५. 'बद्धो महंगी' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् । ५ [प्र. नं. १२(अथवा), २०७० 'C']
१६. कुनै एक शीर्षकमा २५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नु होस् : १०
- (क) मेरो जीवनको उद्देश्य [प्र. नं. १३(क), २०७० 'C']
- (ख) देश विकासमा युवाहरूको भूमिका [प्र. नं. १३(ख), २०७० 'C']
- (ग) शान्ति, समृद्धि र विकास [प्र. नं. १३(ग), २०७० 'C']
१७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ५
- (क) स्थानीय पुस्तक व्यवसायीले कक्षा एघार र बाह्रका निम्ति आवश्यक पाठ्यपुस्तक मगाउन साभा प्रकाशनलाई लेख्ने व्यावसायिक पत्रको नमुना तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. ११(क), २०७० 'D']
- (ख) प्राविधिक गडबडीका कारण तिन दिनसम्म टेलिफोन सेवा अवरुद्ध हुने विषयलाई समेटि नेपाल टेलिकमले तयार पार्ने एउटा सूचना लेख्नु होस् । [प्र. नं. ११(ख), २०७० 'D']
१८. लालुपाते युवा क्लबले आयोजना गरेको कविता गोष्ठीका सबै कुरा समेटि १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. १२, २०७० 'D']
१९. 'बद्धो महिला हिंसा' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् । ५ [प्र. नं. १२(अथवा), २०७० 'D']
२०. तल दिइएका मध्ये कुनै एक शीर्षकमा निबन्ध लेख्नु होस् : १०
- (क) मेरो जीवनको लक्ष्य [प्र. नं. १३(क), २०७० 'D']
- (ख) देश विकासमा सञ्चार क्षेत्रको भूमिका [प्र. नं. १३(ख), २०७० 'D']
- (ग) लोडसेडिङले नेपाली जनजीवनमा पारेको असर [प्र. नं. १३(ग), २०७० 'D']
२१. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ५
- (क) साभा प्रकाशन ललितपुरलाई सम्बोधन गरी विभिन्न साहित्यिक पुस्तकहरू पठाइ दिन माग गर्दै प्रतिभा पुस्तक भण्डार भन्नाका तर्फबाट व्यावसायिक पत्र लेख्नु होस् । [प्र. नं. ११(क), २०७१ 'C']
- (ख) कक्षा एघारको वार्षिक परीक्षाको प्रवेश पत्र लिन आउँदा आफूले बुझाउनु पर्ने बाँकी शिक्षण शुल्क बुझाइ सक्न सूचित गर्दै रातमाटा उच्च माविका तर्फबाट दिइने सूचनाको नमुना तयार पार्नु होस् । [प्र. नं. ११(ख), २०७१ 'C']

२२. तपाईंको विद्यालयले आयोजना गरेको खेलकुद कार्यक्रमलाई समेटी १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार पार्नु होस् । (मान्नु होस्: तपाईंको नाम सुपात्र हो र तपाईंको विद्यालयको नाम कर्णाली उ.मा.वि. विकासनगर हो ।)

[प्र. नं. १२, २०७१ 'C']

२३. 'महङ्गीले जनजीवनमा पारेको असर' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् ।

५[प्र. नं. १२(अथवा), २०७१ 'C']

२४. तलका मध्ये कुनै एक शीर्षकमा २५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नु होस् :

१०

(क) सविधानको महत्त्व	[प्र. नं. १३(क), २०७१ 'C']
(ख) नेपालमा खेलकुदको विकास	[प्र. नं. १३(ख), २०७१ 'C']
(ग) मेरो बाल्यकाल	[प्र. नं. १३(ग), २०७१ 'C']

४. कृति खण्ड

(क) उपन्यास

१. 'एक चिहान' उपन्यासको तल दिइएको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् ।

५+५=१०

के त ? यसको माने के यही हो, किसानका छोरा कोही होइनन् ? किसान केही होइन ? त्यसमा मनुष्यत्व केही छैन ? शिवनारानले पनि अलि दह्रो भएर जवाफ दिए । "किसान राजा हुन्, सम्राट हुन्, देउता हुन्, परमात्मा हुन् ।" व्यङ्ग्यभावमा रामबहादुरले भने । 'किसान माथि व्यङ्ग्य हानेर तपाईं यस्तो उपेक्षित कुरा नगर्नु होला रामबहादुरजी तपाईंलाई म यो पनि बताइदिन चाहन्छु- एक चोटिलाई मैले क्षमा गरेको छु । किसान अरू केही थोक नभए तापनि तपाईंको अन्नदाता हो, आफ्नो पसिना बगाएर समाज र देशलाई पाल्ने र रगत दिएर संसारलाई जिन्दगी दिइ रहने एउटा त्यागी र तपस्वी जाति हो । अझ यो भन्दा पनि बढ्दा तपाईं थाहा पाउन चाहनु हुन्छ भने पसिनाको परिश्रम र बलिदानको नातामा संसारमा सबभन्दा ठूलो किसान हो, जसलाई तपाईं ईश्वर भन्न चाहनु हुन्छ कि परमेश्वर अथवा जे भन्नोस् ।" बडो गर्वसाथ शिवनारानले भने ।

प्रश्नहरू:

(क) माथिको गद्यांशमा आएको रामबहादुर कस्तो पात्र हो ? उपन्यासका आधारमा स्पष्ट पार्नु होस् ।

(ख) उपर्युक्त गद्यांशका आधारमा किसान जातिको महत्त्व र तिनमा आएको क्रान्तिचेतनाको विश्लेषण गर्नु होस् ।

[प्र.नं.१४, २०६६]

२. 'एक चिहान' उपन्यासको तल दिइएको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

५+५=१०

शिवनारान गइ सकेपछि अष्टनारानले माहिला छोरा पुननारानलाई भने = "तिमी पनि आफ्नो काममा जाऊ पुननारान । घर बनाउने काम अब धेरै दिन छैन, बर्सात सुरु भएपछि घर बनाउनेहरू कमै हुन्छन् । जाऊ, मलाई कुरिरहनु पर्दैन । आफ्नो काममा डटि रहू, यही तिम्रो परम कर्तव्य हो ।"

"हात खुट्टा बलियो भएपछि काम भनेको सधैं पाइन्छ वा ! तर छोराछोरीका निम्ति बाबु सधैं पाइ रहिन्छ । बाको सेवा गर्न पाएपछि त्यस्ता काम लाख आउँछन् ।" पुननारानले भने । अलि हाँसेर अष्टनारानले भने -"लाटा । सधैं नपाइने हुनाले नै मैले भनेको, त्यस्ता कुरालाई कुरि रहेर सधैं पाइने कुरा नगुमाऊ । के तिमीहरूले कुरि रहेर मलाई एक दिन

मात्र पनि बढ्दा बचाउन सक्छौं ? कदापि सक्तैनौं । हामीहरूको यही नचाहिँदो बढ्दा मायामोहले नै उन्नति हुन नसकेको हो ।"

प्रश्नहरू

(क) माथि पहिलो र तेस्रो अनुच्छेदमा अष्टनारानलाई के कस्ता बाबुका रूपमा उभ्याइएको छ ?

(ख) "छोराछोरीका निमित्त बाबु सधैं पाइ रहिन्छ" भन्ने पुननारानको भनाइको समर्थन गर्दै आफ्नो प्रतिक्रिया लेख्नु होस् । [प्र. नं. १४, २०६९]

३. 'एक चिहान' उपन्यासको तल दिइएको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

५+५=१०

छोराहरूमा पनि अष्टनारानको स्वाभिमानी आत्माको छाया पारेको छैन होला भन्ने राम बहादुरलाई विश्वास भएन । त्यसैले भ्रष्ट राम बहादुरले भने - "छोराहरूसित सल्लाह गरेर तिमीले आफ्नो हक गुमाउने मूर्खता किन गर्ने ? तिमीले 'हुन्छ म यस्तै गर्छु' भनेपछि उनीहरूको के लाग्छ ? मेरो सल्लाह मान्छ्यौं भने उनीहरूसंगै सल्लाह गरी रहने होइन कि 'तिमीहरूको पिताज्यूको वचन गइ सकेको हुनाले मैले पनि वचन दिइ सकें' भनी सरासर भनि देऊ । उनीहरूको खिचोला गरेर तिमीले भनि देऊ । उनीहरूले गर्दैन, सुब्बा साहेबले तिम्रो पुरा बन्दोबस्त गरी सुखमा राख्नु हुनेछ ।"

(क) राम बहादुरले के उद्देश्यले यो कुरो कसलाई भनेका हुन् ?

(ख) राम बहादुरले कसको स्वार्थ पुरा गर्न खोजेका हुन् ? स्पष्ट पार्नुहोस् ।

[प्र. नं. १४, २०७१ 'C']

(ख) कविता

१. तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको छोटो उत्तर दिनु होस् ।

जहाँ

हरिया हरिया पहाडका फरिया
अलिक तल सारेर
निर्मल, स्वच्छ र न्यानो घाममा
हिमालले सधैं ढाड सकेको हुन्छ
म जति टाढा भए पनि त्यो मेरो देश
सधैं मेरो मनले
सपनामा पाइला टेकेको हुन्छ ।

प्रश्नहरू:

(अ) यस कवितांशमा कस्तो वातावरणको चित्रण छ ?

(आ) 'हरियो फरिया' भनेको के हो र त्यो कसले लगाएको छ ?

(इ) 'हिमालले ढाड सकेको हुन्छ' भन्नुको तात्पर्य के हो ?

(ई) मनले सपनामा पाइला टेक्नु भनेको के हो ?

(उ) यस कवितांशमा देशभक्तिपूर्ण भाव कसरी अभिव्यक्त भएको छ ?

[प्र. नं. १५(क), २०६८]

२. तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको एक दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

म तिम्रो मृतदेहसँग जिउँदै मर्न सक्छु,

म तिमीहरूको सामूहिक बलात्कार खेपेर बाँच्न सक्छु

तिमीलाई त यसो कहिल्यै भएन,

तिमीले रजस्वलाको कष्टप्रद क्षण भोगेका छैनौ

तिमीलाई आफ्नो अस्मिताको जोखिम उठाउनु पर्दैन

तिमीलाई गर्भधारणको अतिशय पट्यार लाग्दो अवधि थाहा छैन

तिमीलाई प्रसव कालको सीमातीत कष्ट भोग्नु पर्दैन ।

प्रश्नहरू

- (१) माथिको कवितांशको पहिलो पङ्क्ति मार्फत् कविले के भन्न चाहेकी हुन् ?
  - (२) यहाँ नारीका के कस्ता समस्या प्रस्तुत गरिएका छन् ?
  - (३) 'तिमी' ले नभोगेका कुराका माध्यमबाट कविले भन्न खोजेका कुराहरू के के हुन् ?
  - (४) सामूहिक बलात्कार, रजस्वला, अस्मिता, गर्भ धारणा र प्रसव अवस्थाका कारण नै महिलाहरूलाई पछि पारिएको हो ? आफ्नो छोटो तर्क लेख्नु होस् ।
  - (५) माथिको कवितांशको मुख्य आशय के हो ? [प्र. नं. १५(क), २०६९]
३. तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको एक वा दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस्:

जहाँ

हिउँ परेको रातमा

जुन, धरतीलाई भेट्न

हिमकणहरूको साथमा

मुस्कुराउँदै ओरालो भर्छु

र धरतीलाई सर्वाङ्ग हाँसेको पाएर

भन बढी मुस्कुराएर

आकाशमा फर्कने गर्छु ।

प्रश्नहरू

१. उक्त कवितांशमा कस्तो प्राकृतिक परिवेशको बयान गरिएको छ ?
  २. उक्त अंशमा जुनको कस्तो क्रियाकलापको चित्रण छ ?
  ३. जुन किन बढी मुस्कुराएर आकाशमा फर्कने गर्छु ?
  ४. धरतीलाई सर्वाङ्ग हाँसेको भन्नुको तात्पर्य के हो ?
  ५. यस अंशको मुख्य आशय के हो ? [प्र. नं. १५(क), पूरक परीक्षा २०६९]
४. तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

तराई हाम्रो सुनको टुक्रा हिमाल हिराको

माटो र पानी पहिलो धन धर्तीका छोराको

ए कहाँबाट हेरौंला संसार सन्झ्यालै नरहे

नेपाली हामी रहौंला कहाँ नेपालै नरहे ।

प्रश्नहरू

- (अ) तराईलाई सुनको टुक्रा र हिमाललाई हिरा किन भनिएको हो ?
  - (आ) माटो र पानी कसरी पहिलो धन हुन सक्छ ?
  - (इ) यहाँ धर्तीको छोरा भनेर कसलाई भन्न खोजिएको हो ?
  - (ई) सन्झ्यालबाट संसारलाई हेर्नुको तात्पर्य के हो ?
  - (उ) नेपाल नरहे नेपाली किन रहदैनौं ? [प्र. नं. १५(क), २०७० 'C']
५. तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

तिमी मेरो उत्पीडन बुझ्दैनौ

म तिम्रो उत्पीडन बुझ्छु

आऊ आज हामी उत्पीडनहरू साटासाट गरौं

हामी मानसिकताले एकाकार होऔं

हामी एक अर्काबिना बाँच्न सक्ने प्राणी होइनौं

म तिम्रो हात दह्रो गरी समाउँछु

तिमी मलाई तिमी पुगेको ठाउँसम्मै पुऱ्याऊ

त्यहाँ, जहाँ तिमीलाई मैले

सभ्यताको आदि कालमा पुऱ्याइ सकेकी थिएँ ।

प्रश्नहरू

- (अ) यस कवितांशमा 'तिमी' र 'म' ले कस कसलाई सङ्केत गरेका छन् ?
 (आ) 'तिमी मेरो उत्पीडन बुझ्दैनौ' भनी कसलाई भनिएको हो ?
 (इ) उत्पीडनहरू किन साटासाट गरिनु पर्दछ ?
 (ई) नारी र पुरुष बिचको सहयात्रा किन आवश्यक छ ?
 (उ) "तिमीलाई मैले सभ्यताको आदिकालमा पुऱ्याइ सकेकी थिएँ" भन्नुको तात्पर्य के हो ?

[प्र. नं. १५(क), २०७० 'D']

६. तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

आकाश छुने टाकुरा हाम्रो भेटेर भेटिन्न
 पौरखी हाम्रा पुर्खाको पाइला मेटेर मेटिन्न
 बिम्भौला कहाँ पूर्वको पैले उज्यालै नरहे
 नेपाली हामी रहौला कहाँ नेपालै नरहे ।

प्रश्नहरू

- (अ) यो कवितांश कुन कविताबाट भिकिएको हो र यसका रचनाकार को हुन् ?
 (आ) टाकुरालाई के कारणले भेट्न सकिदैन ?
 (इ) पुर्खाका पाइला मेटिदैनन् भन्नुको तात्पर्य के हो ?
 (ई) यहाँ पूर्वको पहिलो उज्यालो भनेर केलाई भन्न खोजिएको हो ?
 (उ) नेपाल नरहँदा नेपालीहरू किन रहदैन ?

[प्र. नं. १५(क), २०७१ 'C']

(ग) कथा

१. तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनु होस् ।

के रूपियाँको लोभ देखाउँछौँ साहु, गरिब छु, निमेकमजुरीले छाक टार्नु पर्छ तापनि पैसाको निम्ति आत्मा बेच्ने त्यतिसारो निच भएको छैन । छिमेकीलाई जिउँदाको जन्ती मर्दाको मलामी भन्छन् । यस्ता बेलामा चटकक छाडेर भारी खेपन हिँडे मर्दैन ? तिमी त ठमठमती छौँ र रूपियाँको धाक देखाउँछौँ । धनजितेका भैं चार दिन अन्न न पानी भएर लड्नु परे थाहा पाउने थियौ ।"

प्रश्नहरू

- (अ) यो भनाइ कसको हो ?
 (आ) यस उद्धरणको सन्दर्भ के हो ?
 (इ) 'पैसाका निम्ति आत्मा बेच्ने त्यतिसारो निच भएको छैन' भन्नुको तात्पर्य के हो ?
 (ई) "अन्न न पानी भएर लड्नु परे थाहा पाउने थियौ" भनेर के कुरा थाहा दिन खोजिएको छ ?
 (उ) यस अनुच्छेदमा छिमेकीमा हुनुपर्ने के कस्ता गुण देखाइएका छन् ?

[प्र. नं. १५(ख), २०६८]

२. तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

"इस, छिमेकी! अष्टि चौतारामा भन्नेले मारेठ्यो, ठा पाउलास् ।"

"यस्तै हो, मैले पनि सहेर बसि दिएको भए किन भगडा हुन्थ्यो ? एउटै सिरान गरेर सुतेपछि कहिले काहीं गोडा लाग्छ नाई, भगडा भो भन्दैमा धर्म छोड्नु हुन्छ ? आफूले साँचो मनले उपकार गरेपछि उसको आत्माले पनि गर्न कर लाउँछ । अमृत रोपेको ठाउँमा विष फलेको कतै सुनेका छौ ? माटोको भर दुइगो, दुइगाको भर माटो, संसार भरैभरमा अडेको छ । यो भरको ताँदो छिन्ने विाँतिकै सबै भताभुङ्ग हुन्छ ।"

प्रश्नहरू

- (१) माथिका भनाइ ककसका हुन् ?
- (२) भगडा नहुने कारण के हुन सक्छ ? प्रस्ट पार्नु होस् ।
- (३) माथिको पहिलो भनाइमा वक्ताको कस्ता आशय प्रकट भएको छ ?
- (४) संसार कसरी भरैभरमा अडेको छ ? आफ्नो छोटो तर्कद्वारा पुष्टि गर्नु होस् ।
- (५) "एउटै सिरान गरेर सुतेपछि कहिलेकाहीं गोडा लाग्छ नाई" भन्नाको खास तात्पर्य के हो ?

[प्र. नं. १५(ख), २०६९]

३. तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनु होस् :

अहँ, यसरी दिनरातको पहिरो र हावाको डरमा बाँचेर, दुई एकर जमिनको माटोमा वर्षमा दुई चोटि पल्टाएर जीविका गर्ने मेलो परिवारको हत्या हो। बेचि दिन्छु। दुवै माउ गाई र कोरलीहरू सब सोहोमोहो दाम मिलाएर। बारी पनि बेचि दिन्छु। घरको टिन र काठपात, गोठको पनि। सब बेचि दिन्छु। पाँच छ रूपियाँको सानो कोठा लिएर पनि बजारैमा बस्छु।

प्रश्नहरू

१. उक्त अंश कसले कुन प्रसङ्गमा भनेको हो ?
२. उक्त अंशमा कुन कुरालाई परिवारको हत्या भनिएको छ ?
३. उक्त अंशमा कस्तो डरको कुरा गरिएको छ ?
४. उक्त अंशका पात्रले बजारमा बस्ने चाँजो कसरी मिलाउन खोजेको छ ?
५. तपाईंलाई उक्त अंशको पात्रको बजारमा बस्ने विचार कस्तो लाग्छ ? कारण सहित राय दिनु होस्।

[प्र. नं. १५(ख), पूरक परीक्षा २०६९]

४. शत्रु हुँदै नभएको मान्छे हुन्छ कि हुँदैन ? 'शत्रु' कथाका आधारमा आफ्नो प्रतिक्रिया लेख्नु होस्।

[प्र. नं. १६, पूरक परीक्षा २०६९]

५. तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

यस्तै हो, मैले पनि सहर बसि दिएको भए किन भगडा हुन्थ्यो ? एउटै सिरान गरेर सुतेपछि कहिले काहीं गोडा लाग्छ नाई, भगडा भो भन्दैमा धर्म छोड्नु हुन्छ ? आफूले साँचो मनले उपकार गरेपछि उसको आत्माले पनि गर्न कर लाउँछ ! अमृत रोपेको ठाउँमा विष फलेको कतै सुनेका छौ ? माटोको भर दुइगो, दुइगाको भर माटो, संसार भरैभरमा अडेको छ।

प्रश्नहरू

- (अ) के गरेको भए भगडा हुँदैन थ्यो ?
- (आ) भगडा भो भन्दैमा किन धर्म छाड्नु हुन्छ ?
- (इ) अमृत रोपेको ठाउँमा विष फल्दैन भनेको के हो ?
- (ई) 'संसार भरै भरमा अडेको छ' भन्नुको तात्पर्य के हो ?

(उ) यो भनाइ कसले कुन सन्दर्भमा भनेको हो ? [प्र. नं. १५(ख), २०७० 'C']

६. तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

यसरी दिनरातको पहिरो र हावाको डरमा बाँचेर, दुई एकर जमिनको माटो वर्षमा दुई-चोटि पल्टाएर जीविका गर्ने मेलो परिवारको हत्या हो।

प्रश्नहरू

- (अ) यो भनाइ कसको हो ?
- (आ) के कुरालाई परिवारको हत्या भनिएको हो ?
- (इ) यस उद्धरणले जीवनको कुन अवस्थाको चित्रण गरेको छ ?
- (ई) यस भनाइभन्दा लगत्तै अधिको कथा सन्दर्भ के हो ?

(उ) यस भनाइपछि कथामा कुन सन्दर्भ आएको छ ? [प्र. नं. १५(ख), २०७० 'D']

७. 'दुनियाँमा शत्रु नभएको मान्छे कोही हुँदैन' भन्ने भनाइप्रति तपाईंको प्रतिक्रिया लेख्नु होस् ।

५ [प्र. नं. १६, २०७० 'D']

८. तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

यो सबै सङ्गत गुनाको फल, ठुला बडाको सङ्गतको विष त महामारी फैले भैं पो फैलिन्छ त । यसले हामी जस्ताको त प्राणै चुन्छ ।

प्रश्नहरू

- (अ) यो भनाइ कसले कसलाई भनेको हो ?
- (आ) सङ्गत गुनाको फल कस्तो हुन्छ ?
- (इ) ठुला बडाको सङ्गतको विष कसरी फैलिन्छ ?
- (ई) यसले हामी जस्ताको प्राण चुन्छ भन्नुको तात्पर्य के हो ?
- (उ) यस अंशमा कस्तो विचार व्यक्त भएको छ ?

[प्र. नं. १५(ख), २०७१ 'C']

(घ) निबन्ध

१. तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस्:

स्वास्ती मान्छेलाई लोग्ने मान्छे र लोग्ने मान्छेलाई स्वास्ती मान्छे साथी बनाउन अप्ठ्यारो पार्ने एउटा ठूलो कारण सिद्धान्तलाई पूजा गर्ने हाम्रो बानी पनि हो अर्थात् हामी सिद्धान्तलाई व्यावहारिक रूप दिने प्रयत्न गर्नुको सट्टा त्यसको खालि गुन गाएर हिँड्छौं । हामी न्यायको माहात्म्य गाउँछौं तर स्वयम् अन्याय गर्नबाट पछि सार्दैनौं । हामी विश्वबन्धुत्व र देशभक्तिको बयान गर्छौं तर खुद मानवताको विपरीत र देश भाँड्ने काम गरी हिँड्छौं । हामी साम्प्रदायिकताको निन्दा गर्छौं, आर्थिक समानता र स्त्री पुरुषको समानताको ओड लिन्छौं तर आफैँ साम्प्रदायिक भावना अनुसार चल्छौं । आफैँ स्त्री पुरुषको समानता र आर्थिक समानताको उल्टो हिँड्छौं

प्रश्नहरू:

- (अ) यस निबन्धांशका लेखक को हुन् र निबन्धको शीर्षक के हो ?
- (आ) यहाँ समाजको कुन पक्षप्रति व्यङ्ग्य गरिएको छ ?
- (इ) नारी पुरुष साथी बन्न नसक्नुको मुख्य कारण के हो ?
- (ई) हामी कुन कुन पक्षमा उल्टो यात्रा गर्दै छौं ?
- (उ) हामीमा रहेका दुर्गुणहरू के के हुन् ?

[प्र. नं. १५(ग), २०६८]

२. तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नु होस् :

आकर्षण शक्तिको सिद्धान्त भलादमी उपर घट्दछ । भलादमीको नजिकमा एउटा नदेखिने चुम्बकले तान्दछ । जबसम्म तिमी भलादमीहरूको झ्यायामा रहन्छौ तबसम्म तिमी आफूलाई मानिस भन्नामा दोधारमा रहन्छौ । तिमी आदर या प्रशंसा उनका तर्फ खिचिएको हुन्छ । उनका गफलाई तिमी सफेद सत्य भनी ठान्दछौ । फेरि उनीहरूको मोहनीबाट पचास गज दूर नभईकन तिमीलाई साँचो कुरा भल्किदैन । अरु यस्तो शक्तिले स्त्री जातिको उपर ज्यादा काम गर्दछ । आकर्षण शक्तिको नियम अनुसार भिन्न वस्तुहरू परस्पर खिचिन्छन् ।

प्रश्नहरू

- (१) माथिको अनुच्छेदमा कसलाई व्यङ्ग्य गरिएको छ ?
- (२) यहाँ कस्ता भलादमीका बारेमा चर्चा गरिएको छ ? पाठका आधारमा स्पष्ट पार्नु होस् ।
- (३) भलादमीका नजिक परेपछि किन मानिसले आफूलाई मानिस ठान्न हिचकिचाउँछ ?
- (४) भलादमीको गफ कति बेला सत्य होइन भन्ने बुझिन्छ ?

(५) "आकर्षण शक्तिको नियम अनुसार भिन्न वस्तुहरू परस्पर खिचिन्छन्" भन्नाको तात्पर्य के हो ? छोटो तर्क प्रस्तुत गर्नु होस् । [प्र. नं. १५(ग), २०६९]

३. तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

नोटको भाउ बढेको भए तापनि आजकल भलादमीपन सस्तो मोलमा पाइन्छ । भलादमीपनलाई सूचीकार र मारवाडीले बिक्री गरिरहेछन् । तिमी भलादमी बन्न चाहन्छौ भने सिधासाधा मानिसको कोरापनलाई दर्जीकहाँ गएर काटछाँट गरि माग । दुई चार रूपियाँ बढाइ देऊ, तब तिमी कुँदिएको पानीदार हिरा बन्दछौ, छाँट मिलेको कोट पहिरेर एक छरितो छडी घुमाएर सडकमा टल्कने जुत्ताको चुरमचुरम आवाजमा फूर्तिलो कदम बढाऊ तब गल्लीको कुकुरले पनि तिमीलाई चिन्दछ । तिम्रो भलादमीपन स्वीकार गरेर तिमी उपर भुक्न आउँदैन । चोरीको शङ्काले सम्बोधन गर्नु भलादमीको अपमान हो भन्ने उसले पनि जानेको छ ।

प्रश्नहरू

१. भलादमीपन किन सस्तो मोलमा पाइन्छ ?
२. कुँदिएको पानीदार हिरा बन्न के गर्नु पर्छ ?
३. कस्तो मानिसलाई गल्लीको कुकुरले पनि चिन्दछ ?
४. उक्त अंशले कस्तो मानिसलाई भलादमी भनेको छ ?
५. उक्त अंशमा मानिसको कस्तो प्रवृत्तिप्रति व्यङ्ग्य गरिएको छ ?

[प्र. नं. १५(ग), पूरक परीक्षा २०६९]

४. तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :

नारीलाई नरकको मूल ढोका नठान्ने र जीवनका सबैजसो क्षेत्रमा स्त्री पुरुषको बराबर हक हुनु पर्छ भन्ने एवम् पछौटे देशका आइमाईलाई घर नाउँको भ्यालखानाभित्र डुवि रहन नदिई सामाजिक क्षेत्रमा समेत हौस्याउनेहरू साहित्य तथा राजनीति आदितर्फ लागेका आधुनिक युवाहरू नै हुन् ।

प्रश्नहरू

- (अ) 'नारीलाई नरकको मूल ढोका नठान्ने' भन्नुको आशय के हो ?
- (आ) स्त्री र पुरुषको बराबर हक किन आवश्यक छ ?
- (इ) पछौटे देशका आइमाईको स्थिति कस्तो रहेको छ ?
- (ई) स्त्री र पुरुषका विषयमा युवाहरूको कस्तो दृष्टिकोण रहेको छ ?
- (उ) यहाँ लेखकले नारी सम्बन्धी कस्तो मान्यता राखेका छन् ?

[प्र. नं. १५(ग), २०७० 'C']

५. तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् :

नारीलाई नरकको मूल ढोका नठान्ने र जीवनका सबैजसो क्षेत्रमा स्त्री पुरुषको बराबर हक हुनु पर्छ भन्ने एवम् पछौटे देशका आइमाईलाई घर नाउँको भ्यालखानाभित्र डुवि रहन नदिई सामाजिक क्षेत्रमा समेत हौस्याउनेहरू साहित्य तथा राजनीति आदितर्फ लागेका आधुनिक युवाहरू नै हुन् ?

प्रश्नहरू

- (अ) 'नारीलाई नरकको मूल ढोका नठान्ने' भन्नुको तात्पर्य के हो ?
- (आ) आधुनिक युवाहरूमा स्त्री पुरुषका विषयमा कस्तो दृष्टिकोण रहेको छ ?
- (इ) माथिको सन्दर्भबाट नेपाली समाजको कस्तो तस्विर प्रस्तुत भएको छ ?
- (ई) लेखकको नारी सम्बन्धी मान्यता कस्तो रहेको छ ?
- (उ) नारीहरूलाई किन घर नाउँको झ्यालखानाभित्र डुवि रहन दिनु हुँदैन ?

[प्र. नं. १५(ग), २०७० 'D']

६. तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस् :
आकर्षण शक्तिको सिद्धान्त भलादमी उपर घटतछ । भलादमीको नजिकमा एउटा नदेखिने चुम्बकले तान्दछ । जबसम्म तिमी भलादमीहरूको छायामा रहन्छौ तबसम्म तिमी आफूलाई मानिस भन्न दोधारमा रहन्छौ । तिम्रो आदर या प्रशंसा उनीतर्फ खिचिएको हुन्छ । उनका गफलाई तिमी सफेद सत्य भनी ठान्दछौ । फेरि उनीहरूको मोहनीबाट पचास गज दूर नभईकन तिमीलाई साँचो कुरा भल्कदैन ।

प्रश्नहरू

- (अ) आकर्षण शक्तिको सिद्धान्त भलादमीमा किन घटतछ ?
(आ) भलादमीको छायामा रहँदा मानिस किन दोधारमा हुन्छ ?
(इ) मानिसको आदर र प्रशंसा भलादमीले किन खिचछ ?
(ई) भलादमीबाट टाढा नहुन्जेल साँचो कुरा भल्कदैन भन्नुको तात्पर्य के हो ?
(उ) यस निबन्धांशमा भलादमी भनेर कसलाई व्यङ्ग्य गरिएको हो ?

[प्र. नं. १५(ग), २०७१ 'C']

(ड) नाटक

१. बौलाहा काजी साँच्चै बहुला हो वा होइन, 'बौलाहा काजीको सपना' नाटकका आधारमा आफ्नो प्रतिक्रिया लेख्नु होस् । [प्र.नं.१६, २०६८]

२. बिरे पाठशालामा पढ्न जाँदा उसलाई घृणा र तिरस्कार गर्ने सहपाठीहरूको बनाइ तपाईंलाई कस्तो लाग्छ ? 'बहुला काजीको सपना' नाटकका आधारमा आफ्नो प्रतिक्रिया दिनु होस् । ५ [प्र. नं. १६, २०६९]

३. 'नालापानीमा' एकाइकीको तल दिइएको अंश पढी सोधिएको प्रश्नको उत्तर दिनु होस् ।

घाइते भो मानिस यो मानिस कहाँ आयो ।
मानिसले मानिसबाट सहयार पनि पायो,
धन्य कहलाऊ खोली हृदयको द्वार,
गुन लाएर मानिसलाई बैगुनी नपार,
कस्तुरीलाई हिमालको शिरमा चर्न देऊ,
नेपालीलाई नेपालको निमित्त मर्न देऊ, अब जान देऊ,,

प्रश्नहरू

- (क) माथिको बनाइ कसको हो र यसको मुख्य आशय के हो ?
(ख) उक्त बनाइ बारे अङ्ग्रेजहरूले कस्तो प्रतिक्रिया व्यक्त गरे ?

[प्र. नं. १४, पूरक परीक्षा २०६९]

४. 'बौलाहा काजीको सपना' नाटकको तल दिइएको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ५+५=१०

'तिमीहरूले यतिका पढेको फोस्रो रहेछ, बोक्ने रहेछ । पढ्नु भनेको बुझि राख, मनले सम्झि राख, मानिससित मानिसले कस्तो व्यवहार गर्नु पर्छ त्यो जान्नु हो । घोकी मात्र राख्ने हैन यो, यसलाई यस्तै मौकामा कामले गरि देखाउनु पर्छ ।'

'समाजको दुःखको अन्त न कागजमा कोर्दमा हुँदो रहेछ न बोल्दमा मात्र । यसका लागि त समाजको जरादेखि नै परिवर्तन गर्नु पर्छ । खोइ फ्रान्सको त्यो उच्च आदर्श, खोइ अमेरिकनहरूको स्वाधीनताको सङ्ग्राम ! एक हुरी आयो, सतह सतहमा गोलमाल मच्चियो, फेरि उस्ताको उस्तै, फेरि बाटैमा तिनीहरू अलमलिप । हब्सीहरू कालाका कालै रहे, गरिबहरू भोकाका भोकै । हिन्दुस्तानमा अछुत अछुतै, स्वार्थ जस्ताको तस्तै ।

- (क) माथि पहिलो अनुच्छेदमा शिक्षाका बारेमा कस्तो धारणा व्यक्त भएको छ ? चर्चा गर्नु होस् ।
 (ख) माथिको दोस्रो अनुच्छेदमा समाजलाई जरैदेखि परिवर्तन गर्नु पर्छ भन्नुको तात्पर्य के हो ? [प्र. नं. १४, २०७० 'C']

५. 'नालापानीमा' नाटकमा नरे कार्कीले देखाएको देशभक्तिको भावना कतिको स्वाभाविक छ ? आफ्नो प्रतिक्रिया लेख्नु होस् । ५ [प्र. नं. १६, २०७० 'C']

६. 'नालापानीमा' नाटकको तलको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस् : ५+५=१०

छोरा, नरो, अझ धैर्य गर, अरूलाई काँतर स्वर नसुना,
 जन्मभूमिको लाज बचा, जातिलाई छिः नभना !
 मनेँ पर्दछ एक दिन निश्चय दुई दिनकै हो देह भने
 त्यसको ममता छोडि दे अमर यशले देश बना !
 दुखलाई नमान्, अपमान गरी आँसुलाई फिर्ता गरि दे,
 तेरो सहनशीलता देखी बल अझ बढ्ला भाइमा लाख गुना !
 मेरो काखमा जति जति तैले तप तप रगत चुहाइस्यो,
 उति उति मातृश्रृण तिरैँ भनी पुत्र बरु सन्तोष मना !

प्रश्नहरू

(अ) 'नालापानीमा' नाटकमा धरतीले नेपाली वीरहरूलाई के कस्तो आह्वान गरेको छ ?

(आ) माथिको नाट्यांशका आधारमा 'नालापानीमा' नाटकमा अभिव्यक्त देशभक्तिको वर्णन गर्नु होस् । [प्र. नं. १४, २०७० 'D']

७. 'बौलाहा काजीको सपना' नाटकमा बौलाहा काजीले देखाएको आदर्श व्यवहार कतिको स्वाभाविक छ ? आफ्नो प्रतिक्रिया लेख्नु होस् । ५ [प्र. नं. १६, २०७१ 'C']